

Loven om tilbagevenden

Den israelske lov om tilbagevenden – Law of Return – garanterer israelsk statsborgerskab til enhver jøde, som måtte ønske det, når han/hun kommer til Israel. Loven, der er fra 1950, er senere blevet klargjort med en definition af, at en jøde er en person, der er født af en jødisk mor, eller en, der er konverteret og ikke er medlem af en anden tro.

Når Israels Højesteret den 25. december sidste år skulle tage stilling i den appelsag, der var rejst af to messianske jøder, som indenrigsministeriet havde nægtet statsborgerskab i Israel, skulle højesteretsdommerne altså *fortolke* Law of Return. Højesteret har naturligvis ikke mulighed for at lave om på denne lov. Skal loven laves om, er den en anden instans, som skal gøre det, nemlig det israelske parlament, Knesset.

Højesterets kendelse gik de to messianske jøder imod. I sig selv var dette ikke overraskende. Der har tidligere været ført lignende sager i Israel – og med samme resultat.

Bemærkes må det imidlertid, at de to dommere i deres fortolkning af loven argumenterer ud fra to forskellige grundholdninger. Mens den ene dommer fortolker loven om tilbagevenden ud fra en religiøs grundholdning, fortolker den anden dommer loven ud

Fortsættes på side 2

På bagsiden er gengivet et brev sendt af Israelsmissionens landsstyre til den israelske ambassade i København.

fra en sekular og liberal grundholdning. Sidstnævnte dommer kan ud fra sin grundposition godt nå frem til det resultat, at messianske jøder kan opnå statsborgerskab i Israel under Law of Return, hvis én forudsætning er til stede, den nemlig, at den offentlige opinion samstemmer i, at messianske jøder stadig er jøder. Denne dommer mener altså, at den sekulære målestok, som han lægger til grund for sin afgørelse, kan ændre sig alt afhængig af den offentlige mening. Han mente imidlertid ikke, at den offentlige mening havde ænd-

ret sig i denne sag, hvorfor han også afviste de to messianske jødernes appel.

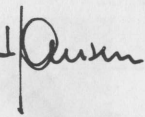
Dette giver et vist håb for fremtiden. Der er nemlig foretaget en Gallup-undersøgelse i Israel, som klart viser, at et stort flertal i den israelske befolkning er af den opfattelse, at messianske jøder skal kunne opnå statsborgerskab under Law of Return. Der skal sikkert foretages flere og også gøres andre ting, inden messianske jøder anerkendes som det de er, nemlig jøder, selvom de tror på Jesus.

Debatten i Kristeligt Dag-

blad viser, at ikke alle debattører har forstået, hvad kendelsen fra Israels Højesteret går ud på. Det gælder for eksempel Leif Munksgaard, der leder den kristne boghandel i Bahrain og er udsendt af Det danske Missionselskab. Han skriver bl.a.: »Sagen er nemlig klar og lige til: Man skal være jøde for at få statsborgerskab i Israel (intet andet er gyldigt)«. Dette er decideret forkert. Andre end jøder kan få – og har fået – statsborgerskab i Israel. Derimod er det rigtigt, at man skal være jøde for at opnå statsborgerskab i kraft af loven om tilbagevenden.

Den lov jeg ikke se noget galt i. Det, sagen drejer sig om, er altså spørgsmålet om, hvorvidt Jesus-troende jøder falder ind under Law of Return, når de ønsker statsborgerskab. Indtil videre er de ikke kommet i betragtning under denne lov.

I den Danske Israelsmission vil vi fortsat gøre, hvad vi kan, for at påpege det urimelige i, at messianske jøder ikke kan komme i betragtning under Law of Return, når de ønsker at bosætte sig i Israel.

Kai Gjes-

8.-9. april 1940 og tiden forud

Den 9. april i år er det 50 år siden, tyskerne kom til landet. Axel Torm giver i dette interview nogle glimt fra tiden dengang.

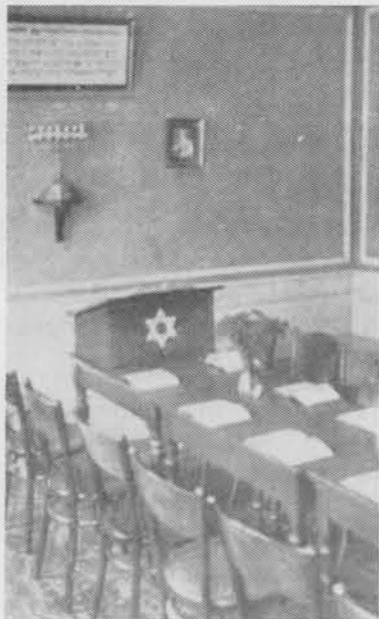
Israelsmissionens mangeårige formand, Axel Torm, husker udmærket den 9. april. Og også aftenene forud, hvor han var til medarbejdermøde i København.

– Selvom jeg i 1935 var blevet sognepræst i Næstelsø ved Næstved, ledede jeg som sekretær for Israelsmissionens bestyrelse de månedlige medarbejdermøder i København. Vi havde dengang fire missionærer, nemlig Scheradsky, Esbo, Maren Ravn og Ester Jacobsen, den sidste som husmor i Israelsmissionens hjem i Toldbodgade. Også frk. Hofman-Bang var med. Hun var frivillig medarbejder om vinteren. Esbo sagde under vort møde, at vi ikke måtte slutte for sent, da vi muligvis kunne vente et tysk overfald samme nat. Hans søn, som senere blev officer, havde fortalt ham, at ingen måtte forlade kasernen den nat. Det kastede en skygge over vor aften. For hvordan ville fremtiden blive for de danske jøder?

– Jeg mærkede ingen uro i toget på vej hjem, fortsætter Torm. Jeg vækkede ikke min familie. Det kunne jo være falsk alarm. Om natten sov jeg trods alt godt, men tidligt næste morgen kom vor menighedssygeplejerske og vækkede os med et: »Tyskerne er i landet!«

Vi havde vidst, at det kunne ske

Axel Torm fortæller, at man længe havde vidst, at dette kunne ske. – Vi havde allerede

Israelsmissionens tidligere mødesal i Toldbodgade i København.

siden Hitlers magtovertagelse i 1933 mærket følgerne heraf. Mange jødiske flygtninge, der var ramt af hans jødelove, henvendte sig tillidsfuldt til Israelsmissionen. De var sikre på, at de her ville finde venner. Det var ikke let for min far at skaffe dem opholdstilladelse og senere hjælpe dem med at få visa til andre lande. Ingen ville tage imod dem. Og den dag den jødiske menighed ikke rådede over tilstrækkelige midler, henvendte vi os til Israelsmissionens venner, der viste stor ofervilje. Min far, Frederik Torm, kom i øvrigt med i flere komitéer, der alle skaffede midler. De kunne indtil 1941 arbejde frit, men måtte derefter standse deres arbejde.

Israelsmissionens mangeårige missionær A. Scheradsky.

Unge jøder og Scheradsky

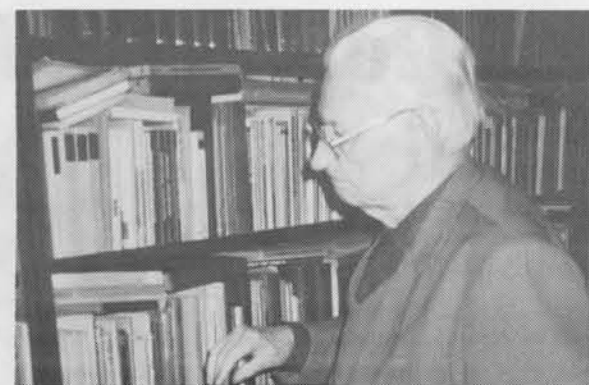
– Zionisterne fik mange unge jøder anbragt hos danske landmænd, hvor de skulle lære landbrug og derefter fortsætte i en israelsk kibbutz. Men zionisterne så ikke gerne, at de unge jøder kom i forbindelse med os. Mange af dem kom dog i troende hjem eller fik kristne venner.

– Jeg var en tid kasserer for ydremissionsmødet i Roskilde og ordnede tillige indkvarteringen. Da fattiggårdens forstander indbød en gæst, anbragte jeg mig selv på den. Det måtte da være det rette sted for en kasserer! Jeg boede der i flere år under møderne. Fruen var leder af en stor og trofast Israelskreds, og forstanderen lærte under sin færden på egnen de unge jøder at kende. Og de blev indbudt til forstanderparrets hjem. Han sagde til mig: »Scheradsky er min ven, og de unge jøder er mine venner. Og jeg kan da frit afgøre, hvilke venner jeg vil indbyde sammen.« Han lod Scheradsky aflægge sit vidnesbyrd for dem. En planlagt juletræsfeest blev dog stoppet.

Jødekristne børn på ferieophold

Axel Torm fortæller, at han i 1936 var med til at få en stor flok jødekristne børn fra Tyskland på et tiltrængt ferieophold i Danmark.

– Anmodningen kom fra de ikke-ariske kristnes hjælpearbejde i Berlin. Børnene var underernærede og døjede under skolekammeraternes jødehad

Axel Torm ved boghylden, hvorfra mange bøger er citeret i hans nye bog »Israelsmission og Israels mission«.

og foragt. Missionens venner åbnede villigt deres hjem. Nogle af disse børn blev adopterede, men de fleste måtte tilbage til en uvis fremtid. Der var vist kun få, der overlevede. Jeg har kun hørt fra nogle enkelte, der på underfuld måde kom vel igennem rædslerne, siger Torm.

Antisemitisme i 30'erne

På hjemmefronten var der i 30'erne problemer med antisemitismen, der var ved at stikke hovedet frem.

– Den fik ikke lette kår i Grundtvigs fædreland, men var dog en trussel, siger Torm. Nogle københavnske teologer protesterede i 1936 mod udgivelsen af »Zions vises protokoller«. Foruden min far var det professorerne Johs. Pedersen, Aage Bentzen og Flemming Hvidberg samt biskop Fuglsang-Damgård. De henviste til, at en engelsk journalist allerede i 1921 havde bevist, at protokollerne var et falsum. En domstol havde også bekræftet dette i 1935. Men nazisterne, som fulgte godt med i, hvad der skete, og som stoled på protokollerne, hånede i »Völkischer Beobachter« de danske teologer, der nok var blevet nervøse, fordi jødespørgsmålet rejste sig i Danmark. De hævdede også, at der i Danmark var en voksende forståelse for det tyske jødeproblem. At de tog fejl skulle senere vise sig. Da den jødiske menighed året efter anlagde sag mod antisemitterne, anmodede min far domstolen om et votum, der medvirkede til, at de blev dømt.

Klare ord i kirken

– I kirken lød der allerede før besættelsen klare ord. Ved Lundeuskirkens indvielse i 1938 omtalte biskop Fuglsang-Damgård Krystalnatten, hvor Tysklands synagoger brændte og jødiske forretninger hærgedes. Han sagde, at vi i vor kirke med stor smerte har hørt om jødeforfølgelserne, der netop da syntes at kulminere, og han opfordrede alle præster om næste søndag at bede for de lidende jøder. 149 præster i København støttede ham ved at udtrykke kirkens medfølelse med vore jødiske landsmænd, der lider med deres brødre. Enhver kristen kan kun forfæres over jødernes lidelse.

Kongens ord

– Selvom vi var dybt tyngede over den 9. april 1940 og bekymrede for vore jøder, kunne vi uændret fortsætte vort arbejde, fortæller Torm. Evangeliet den følgende søndag gav os trøst og styrke: »Jeres hjerte forfæres ikke. Tro på Gud og tro på mig.« Vi stoled på regeringens ord til tyskerne: Vi har intet jødespørgsmål her i landet. Og vi havde tillid til kongens holdning. Da synagogen kort tid efter Hitlers magtovertagelse i 1933 fejrede sit 100-års jubilæum, sagde synagogens formand til kongen, at menigheden under disse omstændigheder ville forstå, hvis han ikke deltog, selvom han havde lovet det. Kongen svarede: »Er De rigtig klog mand! Nu er der dobbelt grund for mig til at komme.«

– Vi måtte dog aflyse årsmødet i Viborg, og hvad værre var, vi mistede næsten helt forbindelsen med arbejdet i Lwów. Henry Rasmussen havde på grund af krigsudbruddet i 1939 ikke kunnet vende tilbage efter et hjemmeophold. Nu overtog han mine forpligtelser i København, hvor mange jøder kom til vore møder. I 1942 kunne vi endda indvie vort nye hjem i Lipkesgade. Samme år blev der her afholdt hele fire julefester: for unge mænd, for kvindeskredsen, for de jødiske børn og endelig for de jødekristne. Sommerlejrene fortsatte også, og Scheradsky kunne rejse med vores missionsudstilling, som jeg ofte havde hjulpet ham med. Den havde stor betydning for vort arbejde, siger Torm.

Jødehadet lurer stadig

Den danske Israelsmission gjorde også sit til at hjælpe de danske jøder til Sverige i 1943 – en sag, der ikke skal fortælles om her. Torm siger:

– Jødehadet lurer stadig, men vi lever dog i en tid, hvor jøder og kristne bør og kan lære hinanden at kende og agte hinanden. Vi skulle nødig opleve 1943 igen. Vi trænger til at få øje for jødedommens storhed, men også til at forstå, at vi denne storhed til trods må bringe jødefolket evangeliet. Men vi må stadig tage vort arbejde op til nyvurdering, så vi ser vore fejl, søger Guds tilgivelse og beder om Åndens ledelse, slutter Axel Torm.

JERUSALEM - GLIMT fra det 19. århundrede

Dagligt liv i Jerusalem

Husene i Jerusalem var bygget af kalksten. I begyndelsen af det 19. århundrede var de fleste huse i to etager. Første etage blev brugt til beboelse, mens stueetagen blev anvendt til køkken, forråds-kamre og lignende. Mange af husene havde en lille kupel på taget, som gav mulighed for god ventilation. Facaden ud mod gaderne var almindeligvis uden vinduer. Og hvis der var vinduer, var de placeret i beboelsesetagen.

På gårdspladsen var toilet-faciliteterne placeret i et hjørne. I et andet blev affaldet samlet. Det blev almindeligvis hentet en gang om ugen og blev på æselryg bragt ud gennem Dung Gate til en skraldespand uden for muren. På gårdspladsen foregik mange ting: Det var her man tilberedte maden, man vaskede tøj og hang det op. Her spiste familien aftensmad, og i de varme somre sov familie på gårdspladsen eller på taget.

I første halvdel af det 19. årh. var indretningen i husene meget enkel og lignede indretningen i hjem i andre orientalske byer. På gulvet var der stråmåtter, undertiden uldtæpper. Ved væggene stod divaner, og der var små borde. Om natten blev uldmadrasser rullet ud på gulvet. I midten af forrige århundrede skriver en besøgende, at jøder og kristne er begyndt at bruge almindelige senge.

Varmen fik man ved at bruge trækul, som blev bragt til Jerusalem fra Hebron-egnen. Lyset fik man fra olielamper. Ingen gader var oplyst om natten. I anden halvdel af det 19. årh. begyndte man at bruge petroleumslamper. Ved slutningen og kort tid før kejser Wilhelm af Tyskland kom på besøg i 1898, var der gadelys i store dele af Jerusalem, og petroleumslamper blev også anvendt i nybyggerierne uden for muren.

Større pladser, hvor folk kunne samles, var der ikke mange af. De mest betydningsfulde var Tempelpladsen, som dog ikke kunne kaldes en offentlig plads. Pladsen foran Gravkirken tjente til en vis grad som sådan. Vigtigst i denne henseende var dog pladsen ved Citadellet ved Jaffa-porten. Denne blev også brugt til frugt- og grøntsagsmarked af befolkningen fra de omkringliggende landsbyer.

Industri og handel

I begyndelsen af det 19. årh. var den vigtigste industri produktionen af sæbe og olie. Herefter kom tekstilindustrien. En vigtig industri for kristne var at producere souvenirs for pilgrimme. En anden industri var forarbejdning af lædervarer, som blev eksporteret. Et værksted var placeret ikke langt fra Gravkirken. Her arbejdede muslimer, og de kristne følte sig generet af dunsten, der kom herfra, fordi man ikke havde nok vand til at gøre rent. De kristne mente, at muslimerne netop havde placeret værkstedet dér, for at genere dem.

Eftersom der i begyndelsen af det 19. årh. kun levede omkring 2000 jøder i Jerusalem – og en del af dem var afhængig af midler, der kom fra udlandet og blev fordelt af de jødiske institutioner – kan det ikke undre, at det ikke var dem, der sat-

te mest præg på handelslivet. Men det kom til at ændre sig.

I slutningen af det 19. århundrede

Ved slutningen af det 19. årh. er over halvdelen af butikkerne i basarerne på jødiske hænder. Mens der ikke var nogle guld- eller sølvsmede blandt jøderne i begyndelsen af århundredet – men derimod omkring 50 kristne med dette erhverv – siges det i 1891, at de fleste guldsmede nu er jøder. Men jøderne gjorde også deres indflydelse gældende i forretningslivet i øvrigt. En opgørelse fra sidste tiår af forrige århundrede viser, at der har været omkring 875 butikker. Heraf var over 450 på jødiske hænder, altså over halvdelen.

De første jødiske banker blev oprettet i 1848 på markedspladserne.

Mens jøderne fortsatte med

Af Kai Kjær-Hansen

Hovedkilde:
Yehoshua Ben-Arieh, **Jerusalem in the 19th century, The Old City**, Jerusalem-New York 1984.

3. afsnit

1. Provinsbyen
2. Set fra byportene
3. Dagligt liv
4. Vandproblemer
5. Jødiske grupperinger
6. Synagoger og yeshivot
7. Grædemuren
8. Protestantisk mission
9. Jødiske reaktioner på mission
10. På vej ud af Jerusalem

Arabiske guldsmede i basaren i Jerusalem tilbyder at lave navne med latinske, hebraiske og arabiske bogstaver (øverst). Litografi fra Jerusalem af David Roberts (1839) (øverst tv.). Arabisk slagterforretning i basargaden i Jerusalem (nederst tv.).

at have forretninger i det jødiske kvarter, der så at sige kun betjente jødiske kunder, udvidede de deres handelsområde i slutningen af det 19. århundrede således, at de fleste af deres butikker og værksteder lå uden for det såkaldte jødiske kvarter.

Jødisk beboelse uden for det jødiske kvarter

Efterhånden som Jerusalems jødiske befolkning voksede, følte pladsen mere og mere trang i det jødiske kvarter. I anden halvdel af det 19. årh. bosatte man sig lige nord for det jødiske kvarter. Men andre fjernede sig længere væk til de ubebyggede områder, som er omtalt i et tidligere afsnit. Dog trængte jøder ikke ind i det kristne kvarter. At de udvidede deres område i det muslimske kvarter skyltes forskellige årsager. Det muslimske område var det største område i Jerusalem, men også det tyndest befolkede. Det kristne kvarter var

derimod lille og overbefolket og med mange kirker, klostre og herberger. En anden årsag var, at beboelsejendomme eller nærliggende grundstykker almindeligvis var i privateje i det muslimske kvarter, og de muslimske ejere var parate til at sælge eller udleje. Anderledes var det i det kristne kvarter. De fleste ejendomme var ejet af kirkerne.

Endelig ser det ud til, at forbindelsen mellem muslimer og jøder har været langt bedre end mellem kristne og jøder i datidens Jerusalem.

Det jødiske kvarter var domineret af munke og klostre, og det var forbudt for jøder at komme i nærheden af Gravkirken. Jøderne for deres del så også på kristendommen som en fjendtlig religion. Muslimerne betragtede jøderne derimod ikke som en religiøs trussel, selv om der er vidnesbyrd om, at der også dengang var jøder, der blev muslimer. For jøder var muslimer gode medborgere, blandt hvem de levede.

Gravkirken – forbudt område

Det er naturligvis fra en kristen betragtning sørgeligt at konstatere, at Gravkirken og områderne omkring den, var forbudt område for jøderne i det forrige århundrede.

Anderledes var det i det protestantiske kvarter, som området omkring Christ Church ved Jaffa-porten blev kaldt, efter at kirken var bygget og indviet i 1849. Her var jøder velkomne. Men her lagde de jødiske autoriteter store hindringer i vejen, når jøder ønskede at lytte til det kristne budskab.

Dette spørgsmål vender vi tilbage til i en senere artikel.

Indgangen til Gravkirken. I sidste århundrede var pladsen foran Gravkirken forbudt område for jøder.

Et brev til den israelske ambassade

Ved Israelsmissionens landsstyremøde i midten af januar måned blev det besluttet, at der skulle sendes et brev til den israelske ambassadør Amos Ganor på baggrund af Israels Højesterets kendelse mod et par messianske jøder (se forside). Brevet blev afleveret den 30. januar til ambassadøren i forbindelse med en 2½ times lang samtale, som forløb i en yderst positiv atmosfære.

Herr ambassadør!

Foranlediget af kendelsen fra Israels Højesteret den 25. december 1989, som afviser to messianske jøders appel til at opnå israelsk statsborgerskab under »Loven om Tilbagevenden« (Law of Return) skal vi på vegne af landsstyret for Den danske Israelsmission udtrykke vor bekymring herover.

De Jesus-troende jøder i Israel – både dem, der er født i landet og dem, der tidligere er immigreret til landet – kender vi som loyale samfundsborgere. De elsker deres land og folk, de betragter sig selv som zionister, de gør militærtjeneste, og de føler og anser sig selv som

Israelsmissionen har afleveret en skrivelse til den israelske ambassadør Amos Ganor og haft en meget positiv drøftelse med ambassadøren.

jøder. De tror, at Jesus er Israels og folkeslagenes Messias, men de føler ikke, at deres tro på Jesus af Nazaret har gjort dem mindre jødiske. Tværtimod har nogle af dem erfaret en større

bevidsthed om deres jødiske identitet på grund af deres overbevisning, andre af dem har for første gang oplevet, at der er noget, der hedder jødiske identitet.

Vi er klar over, at eksistensen af messianske jøder volder nogle jøder problemer både i Israel og på verdensplan. Vi har noteret, at messianske jøder af dommerne i den aktuelle sag betragtes som en legitim jødisk sekt i det første århundrede, et forhold, som giver et vist håb for fremtidige drøftelser. Vi har også noteret, at den ene af dommerne, Aharon Barak, lagde en sekular målestok til grund for sin afgørelse, idet han medgav, at den sekulare målestok kan ændres alt afhængig af den offentlige mening, hvorfor vi tillader os som bilag at vedlægge resultatet af en undersøgelse, der er foretaget af Dahaf Reseach Institute netop vedrørende dette spørgsmål.

I betragtning af den store spændvidde, der ellers kommer til udtryk, når den jødiske verden diskuterer spørgsmålet »Hvem er jøde?«, og med henvisning til, at den jødiske stat Israel bygger på demokratiske grundprincipper, bekymrer det os, at den lille del af Israel, der tror på Jesus som Messias, ikke kan opnå israelsk statsborgerskab under »Law of Return«.

Vi beder Dem om at viderebringe dette brev med dets bilag til Deres regering, idet vi forsikrer Dem, at vi som venner af det jødiske folk og af staten

Israel fortsat vil kæmpe imod enhver form for diskriminering af jøder.

På vegne af Den danske Israelsmission

Vilhelm Værge
formand

Kai Kjær-Hansen
redaktør & konsulent

Den i brevet omtalte undersøgelse fra Dahaf Reseach Institute vender vi ved en senere lejlighed tilbage til her i avisen.